

De mythe van de aanbodketen

CHARLES VAN MARREWIJK, hoogleraar aan Universiteit Utrecht

Op het moment dat ik dit schrijf, is twee dagen geleden de economische groei over het eerste kwartaal 2010 ten opzichte van vorig jaar met 0,3 procent naar boven bijgesteld tot 0,6 procent. Twee dagen daarvoor werd bekend dat de helft van de Nederlandse export naar onze grootste klant Duitsland van eigen makelij is en de andere helft wederuitvoer. Voor onze op één na grootste klant België is overigens zestig procent van eigen makelij. Dat is mooi maar wat moet je ermee? Twee zaken moeten duidelijk worden. Ten eerste: productie en handel zijn met elkaar verbonden, maar wellicht niet op de manier waarop men, inclusief internationale organisaties, zou denken. Ten tweede: dat de Europese Unie ten onrechte geen rol heeft gespeeld bij de verkiezingen en geen rol speelt bij de formatiebesprekingen.

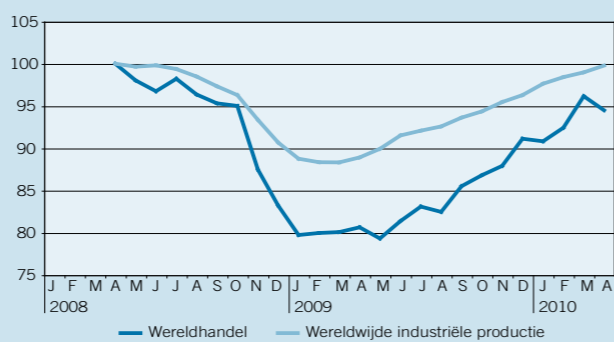
Figuur 1 illustreert, gemeten vanaf het ex post hoogtepunt in april 2008, het verloop van wereldhandel en de wereldwijde industriële productie. Hierbij moet worden opgemerkt dat industriële productie maar een beperkt onderdeel van de totale productie is, maar wel het belangrijkste bestanddeel van wereldhandelsstromen. Het verloop toont aan dat de handelsstromen verder zijn ingestort dan de productieomvang. Het dieptepunt van de wereldhandel lag in mei 2009 21 procent lager ten opzichte van april 2008 dan het dieptepunt van de productie dat twaalf procent lager lag, in maart 2009, ten opzichte van april 2008. Het productieherstel sindsdien is vrijwel volledig terwijl de wereldhandel nog vijf procent onder dit niveau van april 2008 ligt. Handelsstromen zijn volatieler, dus het ligt voor de hand te denken dat landen met relatief grote handelsstromen gevoeliger zijn voor schokken. Met name als die stromen van het verticale intra-industrie-type zijn. Het betreft hier dan stromen tussen landen van intermediaire goederen die onderdeel zijn van een aanbodketen.

Het idee dat landen die intensief verbonden zijn met aanbodketens extra gevoelig zijn voor schokken is wijdverspreid; zie het als een domino-effect. Als door vraaguitval in een afzetgebied, bij voorbeeld Nederland, de handel tussen Nederland en Thailand daalt, dan zorgt dat op zijn beurt er weer voor dat de handel tussen Thailand en Indonesië, tussen Thailand en Singapore, tussen andere landen daalt. De economen Baldwin en Evenett (2009) formuleren het voor de G20 als volgt: "The two leading explanations of the sharp contraction in trade are the widespread use of supply chains and ...", terwijl de World Trade Organisation (2009) zegt: "A second reason for the magnitude of recent declines relates to the increasing presence of global supply chains in total trade. (...) – goods cross many frontiers during the production process and components in the final product are counted every time they cross a frontier ...". De vraag of dit vermeende effect ook werkelijk waar is, is schrikbarend weinig onderzocht. Zoals de titel van dit

artikel al aangeeft, is de vraag Zijn de handelsstromen van landen die intensief onderdeel zijn van aanbodketens sterker of sneller ingestort? met nee te beantwoorden. Om de domino-intuïtie te weerleggen: de vraaguitval vanuit Nederland in het voorbeeld treft Thailand, als het geen deel zou uitmaken van een bredere aanbodketen, weliswaar alleen, maar dan ook met volle kracht. Aangezien Thailand wel deel uitmaakt van een aanbodketen, wordt de vraaguitval in werkelijkheid gespreid over een groot gebied met meerdere landen. De schokken worden gemitigeerd en gespreid over de toeleverende landen.

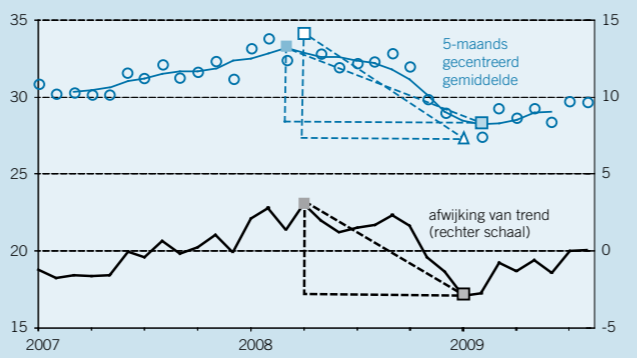
Hoe nu verder? Er zijn geen eenvoudige maatstaven van aanbodketens beschikbaar. Er bestaat echter wel een hieraan nauw verwante maatstaf, namelijk de Grubel-Lloyd index voor intra-industriële handel. Hiervoor zijn voor vrijwel alle landen van de wereld gedetailleerde recente indicatoren beschikbaar, dankzij het

Figuur 1 Wereldhandel en wereldwijde industriële productie (index, april 2008 = 100).

Bron: CPB wereldhandelsmonitor

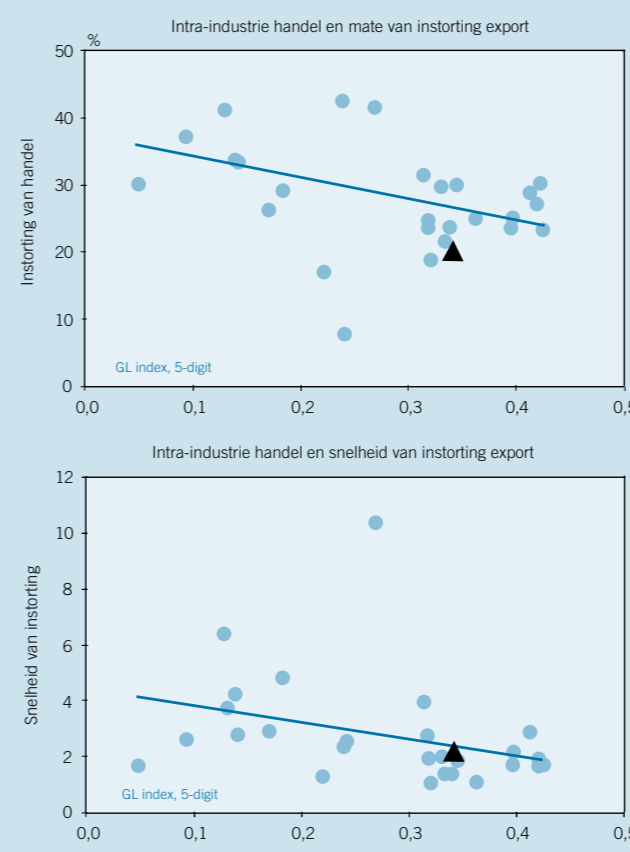
Figuur 2 Instortende handel: het berekenen van diepte en snelheid, Nederland.

Bron: Berekeningen gebaseerd op CPB-data

werk van Marius Brühlhart (2009). Als die informatie wordt gekoppeld aan betrouwbare volumedata voor handelsstromen op maandbasis, dan kan bepaald worden of de snelheid en mate waarin handelsstromen ingestort zijn, gerelateerd zijn aan de mate waarin landen onderdeel uitmaken van aanbodketens. Gelukkig heeft het CPB deze data bereidwillig verschaft voor 29 landen die tezamen goed zijn voor meer dan 86 procent van de wereldhandelsstromen. Dat brengt ons bij de volgende stap: hoe moeten de mate en snelheid waarmee handelsstromen zijn ingestort worden gemeten? Figuur 2 illustreert, voor Nederlandse exportstromen, de verschillende manieren waarop de mate en snelheid van instorting kunnen worden berekend. Bovenin de figuur geven de bolletjes de daadwerkelijke maandelijkse exportstromen weer. Het vierkantje en de driehoek geven respectievelijk hoogte- en dieptepunt weer. De hoogte van de daarbij getekende driehoek geeft de mate van

Figuur 3 Intra-industrie-handel en mate en snelheid van handelsinstorting¹.

¹ Het driehoekje is Nederland.

instorting weer, de helling de snelheid waarmee de export is ingestort. Eveneens bovenin de figuur geeft de dikke doorgetrokken lijn de vijfmaands gecentreerde gemiddelde exportstromen weer, waardoor maandelijkse fluctuaties worden getemperd. Ook hier is van piek tot dal met een driehoek de mate van instorting en snelheid waarmee is ingestort weergegeven. Tot slot staat onder in de figuur een lijn waarin de maandelijkse exportstromen in afwijking van hun trend zijn weergegeven (rechter schaal in figuur 2).

Ook daar een driehoek met piek en dal voor mate en snelheid van instorting. Tot slot kunnen de piek- en dalmaand in afwijking van de trend gebruikt worden om mate en snelheid van instorting voor de originele data te berekenen. Voor Nederland komt dat in de figuur overeen met de eerst genoemde driehoek en maatstaf. Al met al zijn er nu vier manieren om mate en snelheid van instorting te meten, en dit kan zowel voor exporten als voor importen worden gedaan. Figuur 3 toont alleen de samenhang tussen de mate van intra-industrie-handel en de mate en snelheid waarmee handelsstromen bij de recente crisis zijn ingestort voor de exportstromen, met originele data. Zoals blijkt is de samenhang niet positief maar negatief. Landen die deel uitmaken van internationale aanbodketens hebben hun handelsstromen minder diep en minder snel zien instorten: precies het tegenovergestelde van wat vaak beweerd wordt. Gekoppeld daaraan is de instorting van de productie ook lager. Een soortgelijk beeld duikt op voor de andere maatstaven. Uiteraard moet voor andere effecten gecorrigeerd worden (Van Bergeijk, 2010).

Hoe zit het met mijn tweede punt? Welnu, de Europese Unie is een bolwerk van intra-industrie-handel en daarmee van aanbodketens. Naarmate de EU steeds hechter werd, floreerden de aanbodketens en werden die steeds sterker. Daardoor is de crisis, die uiteindelijk uit de Verenigde Staten kwam overwaaien, hier minder zwaar geweest dan zij had kunnen zijn. De positieve invloed van de EU is in dit en andere opzichten groot. Dat de inbedding van Nederland binnen de EU en de rol die ons land in de EU speelt geen onderdeel van de verkiezingsstrijd was, heeft me al in hoge mate verbaasd. In mijn onschuld dacht ik dat na afloop van de verkiezingen het belang van internationale samenwerking in het algemeen en de rol van de EU in het bijzonder wel prominent zouden figureren in de formatie besprekingen. Het tegendeel is waar. Voor de politiek is Nederland een eiland. Dat beangstigt me.

LITERATUUR

- Baldwin, R. en S. Evenett (red.) (2009) *The collapse of global trade, murky protectionism, and the crisis: recommendations for the G20*. Londen: CEPR.
 Bergeijk, P. van (2010) *On the brink of deglobalization*. Cheltenham: Edward Elgar.
 Brühlhart, M. (2009) An account of global intra-industry trade, 1962-2006. *World Economy*, 32(3), 401-459.
 World Trade Organization (2009) *World trade report 2009*. Genève: WTO.